

J. MENSA, S. GIRALT, J. ARRIZABALAGA i J. DE PUIG (ed.) (2023), *La recepció de l'obra d'Arnau de Vilanova. Actes de la IV Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans / Universitat Autònoma de Barcelona / Ateneu Universitari Sant Pacià, 348 p. ISBN: 978-84-996569-3-9

Arnau de Vilanova (c. 1240-1314), d'origen valencià, va ser un dels metges més destacats de l'Edat Mitjana per la seua obra, la seua docència universitària a la facultat de medicina de Montpeller i la seua activitat professional. A la faceta de metge cal afegir la de teòleg controvertit mal vist pels teòlegs professionals però molt apreciat i seguit pels corrents més reformistes de l'Església catòlica. Va treballar com a arquiatre de diversos reis i papes que li tingueren gran confiança i que, fins i tot, li encomanaven missions diplomàtiques. Després de la seua mort, una sentència eclesiàstica va condemnar algunes de les seues tesis teològiques. En canvi, la seua fama de metge no va parar de créixer i amb el temps la seua figura s'envoltà d'una llegenda més i més enigmàtica. Malgrat la recerca de les últimes dècades, encara perduren falsedats sobre el personatge i la seua obra, com ara el seu interès per l'alquímia o l'astrologia, disciplines molt ben acollides per molts pensadors escolàstics però sobre les que Arnau no va escriure.

Arnau es va fer present en la meua trajectòria formativa gràcies a un curs de doctorat de la Universitat de València (UV) impartit pel professor Mateu Rodrigo allà pel 1994. Amb l'erudició de sempre, aquest gran mestre va posar damunt la taula el doble vessant arnaldia: el teològic i el mèdic. Va repassar aquells assumptes més diàfans en el coneixement de l'obra arnaldiana, i també els que romanien en la penombra historiogràfica, des del seu origen geogràfic i familiar fins a les diferents atribucions espúries d'obres. Encara conserve amb admiració aquells vells papers esgrogueïts, un element prosaic en temps digitals. D'aleshores ençà, el coneixement sobre Arnau i la seua obra s'ha multiplicat d'una manera extraordinària.

Poc anava a pensar jo que un any després d'aquell curs hauria de conèixer un altre mestre, que va marcar la meua vida intel·lectual i

acadèmica. Luis García Ballester, fou un dels motors de la magna empresa editorial que des de l'any 1974 són les *Arnaldi de Vilanova Opera Medica Omnia* (AVOMO). Parlar amb ell era trobar-se d'una manera o altra amb Arnau i les seues obres. Gràcies a ell vaig conèixer la gestació i el desenvolupament d'aquesta magna empresa, els avatars i les complicacions en els inicis, les aliances i amistats travades en el procés. Em parlava de Juan Antonio Paniagua, Pedro Gil-Sotres i Michael McVaugh, i dels seus deixebles Jon Arrizabalaga i Fernando Salmón. Especialment recorde com em parlava de la relació estreta que mantingué durant dècades amb l'historiador nord-americà. Eren un grup, junt a altres col·laboradors, que havien dedicat bona part de llurs trajectòries investigadores a estudiar la figura d'Arnau i la transcendència de la seua obra a través de la història.

Alguna vegada Luis es presentà a la meua casa a Algemesí. Tot residint a Santander, havia viatjat a Barcelona, on havia anat a supervisar l'edició d'algun dels volums arnaldians directament a la impremta. I de pas, abans de tornar a casa, decidia fer-me una visita... No pensava jo que calgués un control tan directe de l'obra, però això ja era una manifestació clara de com feia les coses aquell home; la visita a la meua casa n'és una altra mostra. Amb la ciàtica que patia, conduir tants quilòmetres era un suplici, que per a ell era suportable gràcies a l'immens plaer intel·lectual que li suposava assolir les metes d'aquells viatges. Llavors em parlava del volum que tenia entre mans, del seu contingut, que a mi en aquell temps em semblava del tot obtús i inabastable. No veia jo com podia lligar tot allò amb la tesi doctoral que havia de fer. Em parlava de persones, de reunions i de projectes amb uns ulls il·luminats, amb una passió desfermada.

He de dir que el meu coneixement de l'obra teològica d'Arnau, les *Arnaldi de Vilanova Opera Theologica Omnia* (AVOThO), l'altra gran faceta, inseparable de la de metge, és molt més epidèrmic, malgrat que haja hagut d'afrontar alguna ressenya dels recents volums apareguts. Val a dir que són volums fets amb la mateixa cura i profunditat que els de l'obra mèdica: admirables.

Vull començar precisament a parlar del llibre que ens ocupa, l'edició de la IV Trobada Internacional d'Estudis sobre Arnau de Vilanova, fent una precisió en la línia del que he dit fins ara. Les impressions que u té de la lectura d'aquest volum és que un grup selecte d'historiadors i filòlegs discuteixen amb erudició, passió i goig intel·lectual sobre un personatge extraordinari de la història occidental, de la història dels que han parlat la nostra llengua. I ho fan amb un respecte reverencial, amb l'admiració i l'amor per un autor que els ha ocupat bona part de les seues vides. Sovint fa l'efecte que hagueren sopat la nit anterior amb el mateix Arnau i que ell els hagués transmès directament aquells pensaments, que ara provoquen tants comentaris i discussions. Valga una mostra evident l'aportació del més veterà del grup, l'incombustible octogenari professor McVaugh, que tanca el volum amb un estudi sobre les *Nachlässe* d'Arnau, açò és, l'anàlisi d'un conjunt de textos que no varen ser pensats ni escrits pel seu autor amb la intenció de difondre'ls, però que els seus seguidors i admiradors van voler posar en circulació, si més no entre el grup dels que es trobaren entre

els seus amics. Les paraules de McVaugh, que em permet de traduir, són fantàstiques: «Les nostres modernes Trobades em semblen una continuació de l'activitat dels admiradors d'Arnau en el segle XIV, un esforç col·lectiu que ara aplega investigadors de molts països de dos continents. En aquestes Trobades estem fent el mateix que ells van fer, tot i que d'una manera diferent: identificar facetes rellevants del pensament d'Arnau i obtenir un millor enteniment dels seus escrits teològics i mèdics. Com els nostres predecessors, entenem l'interès d'aquests treballs, fins i tot d'aquells que no s'arribaren a publicar». I es pregunta l'historiador nord-americà quines haurien estat les reaccions d'Arnau si hagués estat en aquella Trobada. Segurament no estaria del tot d'acord amb les interpretacions que es van fer dels seus treballs, però, afegeix McVaugh, «no puc imaginar que ell s'hagués ofès per l'atenció que li hem dispensat en les Trobades, iestic segur que ens hauria acollit entre els seus deixebles».

Per això, diverses generacions d'investigadors i investigadores comparteixen més que un interès acadèmic després de tant de temps i s'apleguen de dècada en dècada a compartir els avanços que ha fet la recerca arnaldiana. Fet i fet, pocs personatges han tingut una influència tan llarga en el temps a l'occident i han estat estudiats amb la fruïció i l'èxit d'Arnau de Vilanova. I això ha estat possible perquè la participació convergent d'institucions, universitats, fonts de finançament diverses, l'empenta d'innombrables projectes de recerca i les sinèrgies de molts investigadors dispersos ho han propiciat.

El volum que ens ocupa, editat amb una cura exquisida, conté tres seccions. La primera «Fent memòria: 10 anys d'estudis arnaldians (2011-2021)» aplega quatre treballs que posen ordre als avanços que s'han assolit en la darrera dècada, des de la presentació del Centre de Filosofia i Teologia Medievals Catalanes, passant pel repàs de les edicions de les AVOMO i les AVOTHO, aquestes últimes molt endarrerides respecte de les primeres però en avanç fulgurant, i acabant per Arnau DB, un producte admirable, en línia, del tot necessari en temps digitals, una ferramenta indispensable per apropar-se adequadament a la figura i al conjunt de l'obra. Fet i fet, una exhibició de múscul intel·lectual impressionant. La segona part és una «crònica» que fan Jon Arrizabalaga i Jaume de Puig Oliver sobre el transcurs de la IV Trobada. La tercera part està integrada per 14 estudis que s'endinsen en la doble faceta arnaldiana. Hom pot trobar l'impacte del seu pensament en la seua època; la revisió o revisitació a alguna de les seues obres més difícils de comprendre i explicar; l'anàlisi d'un episodi puntual de la seua vida; l'acumulació de nova documentació sobre el personatge (no em puc estar de recordar que s'ha publicat recentment també el volum amb tota, o quasi tota, la documentació que es coneix sobre Arnau); entreveure quins textos són genuïns i quins són atribucions o només parcialment deguts a la seua mà; la recepció d'Arnau en l'obra de Menéndez Pelayo... El volum acaba amb una sèrie de taules, una guia del tot necessària per navegar entre el procel·lós mar de textos, manuscrits, documents i temàtiques arnaldianes.

Per a moltes persones de l'àmbit lingüístic i cultural català, amb sort Arnau de Vilanova serà més que el nom d'un hospital o d'un institut d'ensenyament secundari, d'un carrer, o

bé els sonarà com a un personatge que va escriure llibres. I tanmateix fariem bé en traspasar les barreres de l'acadèmia i apropar un personatge de dimensions colossals al gran públic. Em pregunte, però, quan arribarà el llibre que divulgue amb rigor la figura d'Arnau, quan arribarà el còmic, la jornada d'estudis locals, l'article o articles en les revistes de divulgació... O, somiant somiant, l'audiovisual que mostre el mestre universitari, el metge àulic, l'escriptor rigorós i l'home de frontera entre la cristiandat i l'esplendorós món islàmic d'aquells temps. Només diria que a hores d'ara queda pendent aquest «però».

Carmel Ferragud

Institut Interuniversitari López Piñero - Universitat de València

ORCID: 0000-0002-9756-9257